

የቤተ ክርስቲያን ታሪክ በአፍሪካ

ጆናታን ሂልደብራንት

Jonathan Hildebrandt

ተርጓሚ ጌቱ ግዛው

ኤዲተር ገበየሁ አየለ

Published by
LAPSLEY/BROOKS FOUNDATION

Addis Ababa --- Dallas, Texas

Ethiopia

U. S. A.

1992 -- 1999

መብቱ በሕግ የተጠበቀ ነው

All Rights Reserved

1991 (1999)

ይህ መጽሐፍ የተተረጎመው

“History of the Church in Africa”

by Jonathan Hildebrandt

Copyright 1981

Africa Christian Press

Achimota, Ghana, W. Africa

ከሚለው መጽሐፍ ሲሆን

የታተመውም በደራሲው ፈቃድ ነው።

የላፕሲ/ብሩክስ ፋውንዴሽን

ስልክ 201464 ፖስታ 41221

አዲስ አበባ፥ ኢትዮጵያ

Publisher

Lapsley/Brooks Foundation

Dallas, Texas, U.S.A.

1999

ማውጫ

◆ መግቢያ	7
◆ 1. አፍሪካ ክርስቶስ በምድር በተመላለሰበት ዘመን	9
◆ 2. የክርስትና ወደ አፍሪካ መምጣት	13
◆ 3. የሰሜን አፍሪካይቱ ቤተ ክርስቲያን ከ200-500 ዓ.ም.	17
◆ 4. የሰሜን አፍሪካ ቤተ ክርስቲያን ከ500-700 ዓ.ም.	25
◆ 5. የኑብያና የአቢሲኒያ አብያተ ክርስቲያን	29
◆ 6. የእስልምና ፈታኝነት	33
◆ 7. የኑብያና የአቢሲኒያ አብያተ ክርስቲያን ከ1000-1600 ዓ.ም.	39
◆ 8. ከቀድሞዎቹ የአፍሪካ አብያተ ክርስቲያን የወረሰናቸው ቅርሶች	45
◆ 9. የአፍሪካ እድገት እስከ 1500 ዓ.ም.	49
◆ 10. የፖርቱጋሎች ሚስዮናዊ ተግባር ከ1450-1750 ዓ.ም.	66
◆ 11. መጠነኛ የክርስትና እድገት የታየበት አሥራ ስምንተኛው መቶ ክፍለ ዘመን.....	77
◆ 12. የባሪያ ንግድ ማብቃት	82
◆ 13. አዲስ ሚስዮናዊ እንቅስቃሴ	87
◆ 14. ደቡብ አፍሪካ ውስጥ የተደረገ መስፋፋት	92
◆ 15. ምዕራብ አፍሪካ ውስጥ የነበረው አዝጋሚ እድገት	96
◆ 16. ሴራሊዮን:- የወንጌል መነሻ	102
◆ 17. ሳሙኤል ክሮውዘር፥ ታላቁ የምዕራብ አፍሪካ ቤተ ክርስቲያን ጀማሪ	106
◆ 18. ሌሎች የምዕራብ አፍሪካ አካባቢዎች ከ1840-1878 ዓ.ም.	114
◆ 19. ዴቪድ ሊቭንግስተንና ከደቡብ የመጣው ግፊት	118
◆ 20. አዳዲስ ጅምሮች ምሥራቅ አፍሪካ ውስጥ	129

◆ 21. መካከለኛው ምዕራብ አፍሪካ ከ1840-1878 ዓ.ም.	139
◆ 22. አፍሪካን እንደ ቅርጫ መከፋፈል	143
◆ 23. ወንጌል ምዕራብ አፍሪካ ውስጥ መሰራጨት ጀመረ	153
◆ 24. የክርስትና መስፋፋት በማዕከላዊ ምዕራብ አፍሪካ ከ1878-1914 ዓ.ም.	167
◆ 25. ደቡብ አፍሪካ ውስጥ እድገቱ ቀጠለ:- ከ1878-1914 ዓ.ም.	177
◆ 26. በአፍሪካ ፈጣን የቤተ ክርስቲያን እድገት የታየበት ክፍለ ጊዜ:- ከ1878-1914 ዓ.ም.	186
◆ 27. ከ1878-1914 ዓ.ም. የነበረው ጊዜ ግምገማ	198
◆ 28. ምዕራብ አፍሪካ ከ1914-1960 ዓ.ም. :- ወደ ሙሉ የቤተ ክርስቲያን አገዛዝ የተደረገ እንቅስቃሴ	204
◆ 29. የማዕከላዊ ምዕራብ አፍሪካ ወደ ፊት መግፋት:- ከ1914-1960 ዓ.ም.	215
◆ 30. ደቡብ አፍሪካ ከ1914-1960 ዓ.ም. :- ቤተ ክርስቲያን ራስዋን የማስተዳደር የላቀ ሥልጣን	223
◆ 31. ምሥራቅ አፍሪካ ከ1914-1960 ዓ.ም. :- እራሷን የቻለች ቤተ ክርስቲያን እድገት	230
◆ 32. የፖለቲካ ነጻነት የመጀመሪያዎቹ ዓመታት:- ከ1960-1975 ዓ.ም.	246
◆ 33. በ1990 ዓ.ም. (አሁኑ ዘመን) ቤተ ክርስቲያን አፍሪካ ውስጥ የነበረችበት ሁኔታ	251

አባሪዎች

◆ 1. በዚህ መጽሐፍ ውስጥ የተጠቀሱ የቦታ ስሞች	265
◆ 2. በዚህ መጽሐፍ ውስጥ የተጠቀሱ የሰው ስሞች	271
◆ 3. በዚህ መጽሐፍ ውስጥ የተጠቀሱ የድርጅት ስሞች	274
◆ 4. ሌሎች አርእስቶች	281
◆ 5. አንጻንድ የአፍሪካ አገሮች በተለያዩ ጊዜያት ያሳዩት የስም ለውጥ	283

**የቤተ ክርስቲያን ታሪክ
በአፍሪካ**

ምስጋና

- ◆ ይህ የትርጉም ሥራ ዳር እንዲደርስ ሞያዊ እርዳታ በመስጠት ረገድ የተሳተፉትን ኢትዮጵያውያን በሙሉ፥ በተለይም እንግዳሽ ማርቆስ፥ ትፍስህት ለማ፥ ሚሚ ይልማ፥ ተክሌ ገብረ መድህንና ጆን ከምበርስ ላደረጉት አስተዋጽዖ ከልብ እናመሰግናለን።

ማሳሰቢያ

- ◆ የመጽሐፉ ተርጓሚ በዚህ ጽሑፍ ውስጥ አንዳንድ ክፍሎችን ግልጥ ለማድረግ ሲል በደራሲው ፈቃድ አንዳንድ ማብራሪያዎችን ጨምሯል።
- ◆ የተጠቀሱት ጊዜያት የተመለከቱት በአውሮፓውያን ዘመን አቆጣጠር ነው።
- ◆ ተጨማሪ ጥናት ለማድረግ የሚፈልጉ ሰዎችን ለመርዳት ሲባል በዚህ መጽሐፍ ውስጥ የተጠቀሱ የሰው፥ የቦታ እና የድርጅት ስሞች ዝርዝርና የሚገኙበት ገጽ ከእንግሊዝኛ ትርጉማቸው ጋር በፊደል ቀደም ተከተል በመጽሐፉ መጨረሻ ላይ ቀርቦዋል።

መግቢያ

አንድ ሰው ክርስትና ወደ አፍሪካ አህጉር የገባው በቅርብ ጊዜ ነው የሚል የጋራ እምነት መኖሩን ለመረዳት ብዙ ሰው በማነጋገር መድከም አያሻውም። ይህ አስተሳሰብ በአሁኑ ጊዜ አፍሪካ ውስጥ የሚገኙት የክርስትና እምነት ክፍሎች [Denominations/ዲኖሚኔሽን] ወይም አጥቢያ አብያተ ክርስቲያን ዕድሜ ከአንድ መቶ ዓመት ያንሳል የሚለውን በማጤን ላይ የተመሠረተ ነው። እንዲህ ያለው አስተሳሰብ አንድ ሰው በሚያዘጋጀው ያልተጠና ናሙና ሊረጋገጥ የሚችል ይመስል ይሆናል። ለምሳሌ በአሁኑ ጊዜ በአካባቢዎ ስላሉት አጥቢያ አብያተ ክርስቲያን ያስቡ። እያንዳንዳቸው ከተመሠረቱ ምን ያህል ጊዜ ይሆናቸዋል? በማንኛውም አኳኋን መልሱ፡- “ከመቶ ዓመት ያነሰ” የሚል እንደሚሆን አያጠራጥርም።

ማንም ቢሆን እንዲህ ያለው አነስተኛ ጥናት ወደተሳሳተ ማጠቃለያ እንዳያመራው ሊጠነቀቅ ይገባል። ከዚሁ ጋር፣ ባለፈው ምዕተ ዓመት ክርስትና እጅግ ከፍተኛ እድገት እንደታየበትም ማስታወሱ ተገቢ ነው። በ1875 ዓ.ም. በአፍሪካ ይገኙ የነበሩ ክርስቲያኖች ቁጥር በአሥር ሺሆኖ የሚቆጠር ሲሆን፣ ዛሬ ግን ክርስቲያን መሆናቸውን የሚመሰክሩ አፍሪካውያን በሚሊዮን ይቆጠራሉ። በከፍተኛ ቁጥር ላደገው ለዚህ ሕዝብ እንክብካቤ የሚያደርጉት አብዛኞቹ የክርስትና እምነት ክፍሎችና አብያተ ክርስቲያን የተመሠረቱት በቅርቡ መሆኑ ግን እርግጥ ነው።

ታዲያ አፍሪካ ውስጥ የክርስትናን ጅማራ አስመልክቶ ያለው እውነት ምንድነው? ከ1875 በፊት አፍሪካ ውስጥ አብያተ ክርስቲያን ከነበሩ የት ይገኙ ነበር? ሥራቸውንስ መቼ ጀመሩ? ይህ መጽሐፍ የተጻፈው እነዚህንን ሌሎች ተዛማጅ ጥያቄዎችን ለመመለስ ነው። የተሟላ ታሪክ ለማቅረብ ይቻለው ዘንድም ቤተ ክርስቲያን ከክርስቶስ ልደት በኋላ በመጀመሪያው ክፍለ ዘመን በአፍሪካ ከተመሠረተችበት ጊዜ ይጀምራል። ከዚያ በመነሣት አህጉሪቱ ውስጥ የተደረጉ ዋና ዋና የክርስትና እምነት እንቅስቃሴዎችን እድገት ያጠናል። ይህን ጉዳይ በዝርዝርና በጥልቀት መግለጡ ጠቃሚ ቢሆንም፣ ይህ መጽሐፍ የአፍሪካ ቤተ ክርስቲያን ታሪክ አጭር ጥናት ብቻ ስለሆነ፣ በዚህ ደረጃ ለመግለጥ የሚቻለው የአሥራ ዘጠነኛውን ክፍለ ዘመን ዋና ዋና ጉዳዮች ብቻ ነው።

አንዳንድ የታሪክ ሊቃውንት የአፍሪካ ቤተ ክርስቲያንን ታሪክ፣ ያልተያያዙ ክንውኖች ስብስብ እንደሆነ አድርገው ማሰብ ይወዳሉ። እኔ ግን ይህን መጽሐፍ በማዘጋጀት ጊዜ፣ በአፍሪካ ቤተ ክርስቲያን የማያቋርጥ እድገት ላይ ይበልጥ ማትኮርን መርጫለሁ። ይህን አሳብ ለመግለጥ መልካም ምሳሌ የሚመስለኝ ስለ አንድ ዛፍ ማሰብ ነው። የአፍሪካን ቤተ ክርስቲያን ብዙ ግንዶችና ቅርንጫፎች እንዳሉት አንድ ግዙፍ ዛፍ ላለባት እወዳለሁ። የዛፉ ሥሮች የቤተ ክርስቲያን መሠረት በሆነው ኢየሱስ ክርስቶስ ላይ በመመሥረት ሥር ሰደዋል። ከሥሮቹ በላይ ያለው ግንድ

ደግሞ የመጀመሪያዎቹን እምስት የቤተ ክርስቲያን የጀግንነት ክፍለ ዘመናት የሚወክል ነው። ከዋናው ዛፍ የሚወጡት ትላልቅ ቅርንጫፎች የተለያዩ መልክእምድር ገጽታ ያላቸውን የአፍሪካ ልዩ ልዩ ስፍራዎች ይወክላሉ። ከግንቦቹ የሚወጡት ቅርንጫፎች ደግሞ የተለያዩ አዳዲስ የአፍሪካ አብያተ ክርስቲያንን ይመሠርታሉ። እነዚህ አዳዲስ አብያተ ክርስቲያን የወጡት በቀጥታ ከቀድሞዎቹ የአፍሪካ አብያተ ክርስቲያን ነበር ማለት ነውን? አይደለም፤ ቀጥታ ግንኙነት የላቸውም፤ ነገር ግን ከዚህ ቀደም እምብዛም ትኩረት ያልተሰጣቸው ግንኙነቶች በመካከላቸው ነበሩ።

በመጀመሪያዎቹ እምስት ክፍለ ዘመናት ብዙ የአፍሪካ ክርስቲያኖች በከፍተኛ ስደት በሰቃዩም፣ በክርስትና እምነታቸው ጸንተዋል። በዚሁ ጊዜ በቤተ ክርስቲያኒቱ ላይ በጎ ተጽዕኖ የነበራቸው የአምልኮ ሥርዓቶች፤ የቤተ ክርስቲያን አደረጃጀትና መዝሙራት አፍሪካ ውስጥ ተወልደው አድገዋል። እንደ ተርቱሊያን፣ ሲፕሪያንና አውግስጢኖስ ያሉ ታላላቅ የአፍሪካ የቤተ ክርስቲያን መሪዎች በመጨረሻ በዓለም አቀፍ አብያተ ክርስቲያን ተቀባይነት ያገኙትን ሥነ-መለኮታዊ [Theological/ቴዎሎጂካል] ፅንሰ-አሳቦችና አተረጓጎሞችን ያበረከቱት በዚሁ ጊዜ ነበር። አፍሪካ ውስጥ ለሚገኙ አዳዲስ አብያተ ክርስቲያን የሚያገለግሉ መመሪያዎችን ያበረከቱትም ከእነዚሁ ከሰሜን አፍሪካ አብያተ ክርስቲያን የተገኙ ቅርሶች ናቸው። ባለንበት ዘመን በአፍሪካ የሚገኙ እውነተኛ ክርስቲያኖች የማትታዩዋ የክርስቶስ ቤተ ክርስቲያን አካላት እንደመሆናቸው፣ ባለፉት አሥራ ዘጠኝ ክፍለ ዘመናት ከነበሩ አፍሪካውያን ክርስቲያኖች ጋር ልዩ አንድነት አላቸው።

ይህ መጽሐፍ በዚች ታላቅ አህጉር ውስጥ ቤተ ክርስቲያን ያከናወነችውን በዘመናዊቷ አፍሪካ ለሚኖሩ ክርስቲያኖች በማስገንዘብ፣ በእምነታቸው አዲስ እርካታ እንደሚያስገኝላቸው ተስፋ ይደረጋል። የመጽሐፉ ጥናት፣ ክርስትና ወደ አፍሪካ በቅርብ ጊዜ የገባ ወይም ከአውሮፓ የመጣ ሃይማኖት እንዳልሆነ ማሳየት አለበት። ክርስትና ብርቱ ዓለም አቀፍ እምነት ሲሆን፣ ላለፉት አሥራ ዘጠኝ ረጃጅም ክፍለ ዘመናት አፍሪካ ውስጥ የነበረ ነው። እንግዲህ በአፍሪካ የመጀመሪያው የክርስትና ምስክር፤ ከነበሩት በመጀመር እጅግ አንጊና ግልጥ ወደሆነው ትረካ እንሸጋገር።